

Nuorten itsenäistymisvarat ja taloudellinen tuki valtakunnallisten kuntakyselyiden valossa

Yhdessä aikuisuuteen - Elämässä Eteenpäin (YEE) -hanke

Veera Ikonen, Niina Weckroth, Tanja Hirschovits-Gerz

16.2.2022

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

YEE –
lähellä nuoria,
valtakunnallisesti
vaikuttava

Yhdessä
aikuisuuteen –
Elämässä
Eteenpäin
(YEE) –hanke
12/2020-
5/2023

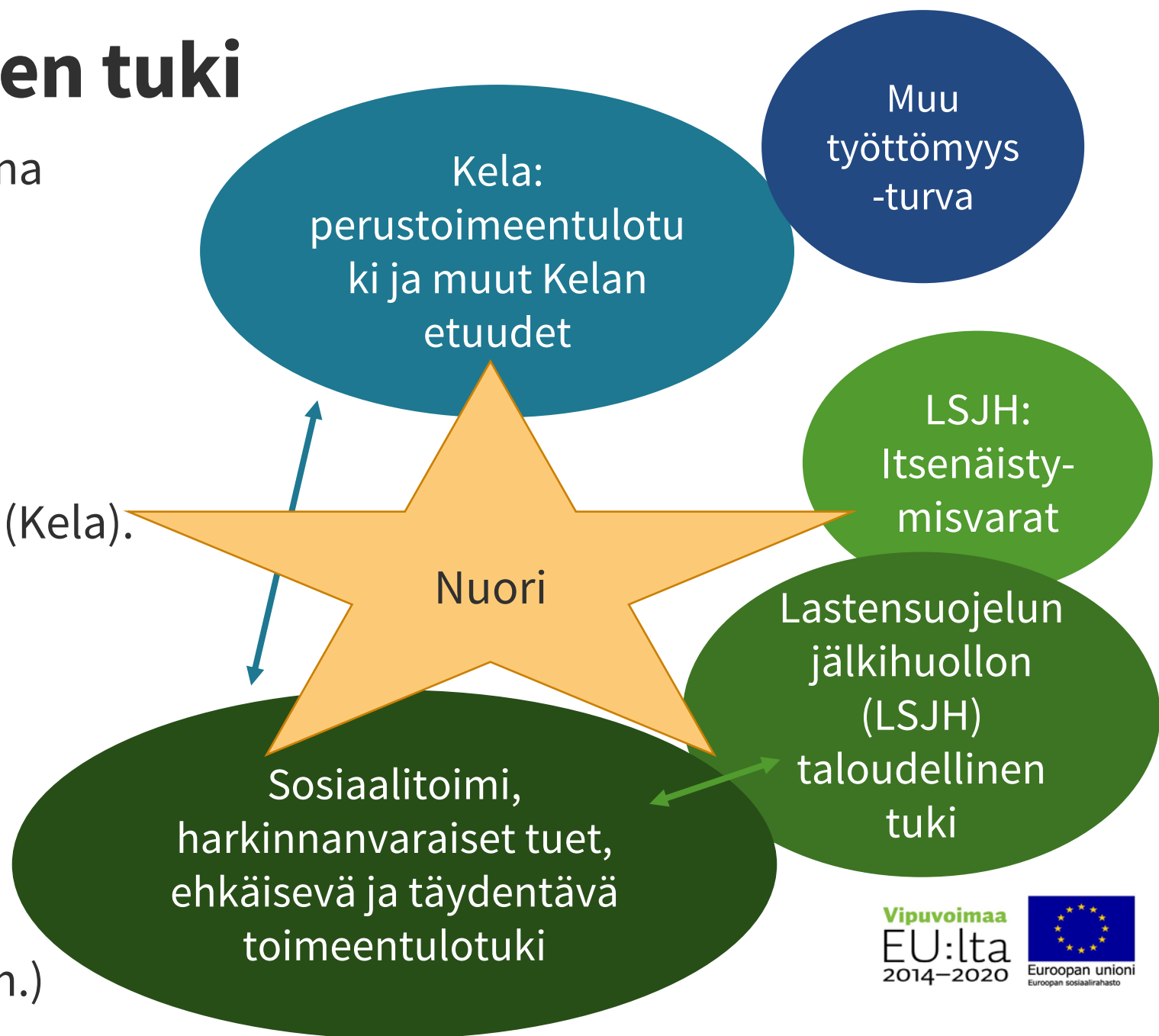
Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Kuvituskuva: Julia Varala

Nuorten taloudellinen tuki

- Asumistuki, opintotuki ensisijaisina etuuksina (Kela)
- Työttömyysturva (Kela tai työttömyyskassa).
- Työ- ja opiskelukykyä vahvistava kuntoutus, josta kuntoutusrahaa (Kela).
- Perustoimeentulotuki (Kela).
- Harkinnanvarainen tuki sosiaalityöntekijän päätöksellä.
- Erityiset tuet sosiaalityöntekijän päätöksellä
- Eläkkeet (Kela, vakuutusyhtiöt ym.)

Ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden aikuistuvien nuorten taloudellinen tuki

- Laissa kotoutumisen edistämisestä ei ole määritelty, millaista taloudellista tukea ilman huoltajaa alaikäisenä maahan tulleille aikuistuville nuorille tulisi tarjota.
- Kotouttamisen käsikirjassa tuen muodoiksi mainitaan taloudellinen tuki, käyttövarat opintoja, harrastuksia, henkilökohtaisia tarpeita ja itsenäistymistä varten (Kotoutuminen.fi)
- Hyviä käytäntöjä on luotu: esimerkiksi opintolainan nostovelvoitetta ei ole silloin, kun nuori on tukitoimien piirissä.

Lastensuojelun jälkihuollon taloudellinen tuki

- Jälkihuollossa olevalle nuorelle tulee viivytyksettä järjestää riittävä taloudellinen tuki sekä korjattava asumisoloihin liittyvät puutteet tai järjestettävä tarpeen mukainen asunto, kun riittämätön toimeentulo, puutteelliset asumisolot tai asunnon puuttuminen ovat olennaisena esteenä lapsen tai nuoren kuntoutumiselle. Lastensuojelulaki 76 a § (Finlex)
- Käytännössä jälkihuollon taloudellinen tuki kuntoutukseen voi toimeentulotuen lisäksi olla esimerkiksi: HE 217/2016 vp, s. 11 (Eduskunta)
  - harrastustoiminnan
  - asumiskustannusten tukea
  - omaan asuntoon muutosta aiheutuvien kulujen tai asunnon sisustamisesta aiheutuvia kulujen korvaamista tai muuta tarpeellista muutostilanteen tai itsenäistymisen tukea.

Valtakunnallinen tiedonkeruu, lastensuojelun jälkihuolto

Miten lastensuojelun jälkihuolto toteutuu ja miten sitä voisi kehittää?

- Kysely lastensuojelun jälkihuollon johdolle kunnissa /järjestämisvastuussa oleville sote-yhtymille
- Tiedonkeruu elo-syyskuussa 2021
- 95 vastausta, kattoi 190 kuntaa eli 65 % Manner-Suomen kunnista

Kuntakyselyn tuloksia – taloudellisen tuen kokonaisuus lastensuojelun jälkihuollossa:

- Käytännöt itsenäistymisvarojen **kerryttämisen** suhteen
- Käytännöt itsenäistymisvarojen **maksatuksen** suhteen
- **Taloudellisen tuen** käytäntöjä
- **Toiveet ohjeistukselle**

Tuen kohdentaminen

- Asioista, joihin taloudellista tukea jälkihuoltooperusteiden myönnetään, mainittiin:
  - harrastukset (7),
  - opiskelu (7),
  - vaatteet (3),
  - ruoka (2)
  - työhön pääsemiseen kannustaminen (2),
  - matkakulut (2)
  - sekä kodinhankinnat.
- Myös läheissuhteiden ylläpitämiseen liittyvät menot, juhlahetkissä muistaminen sekä hygienia mainittiin.

Taloudellisen tuen myöntämisen perusteet ja ohjeet

- Yhteneväinen ohjeistus ja linjaus taloudellisen tuen myöntämiselle, tai sellaista laaditaan / ollaan uudistamassa (n=8).
- Tarveharkinta ja nuoren tarve tuen myöntämisen perusteena pelkästään (n= 11)
- Viitattu yleiseen ohjeeseen eli lakiin tai kunnan tai kuntayhtymän ohjeeseen (n=3) .
- Alueella pohdittu
  - taloudellisen tuen suhdetta itsenäistymisvaroihin.

Neuvonta ja ohjaus raha-asioissa

- Viidessä vastauksessa kerrottiin käytäntönä olevan ohjaus ja kasvatuksellinen ote raha-asioissa tai suunnitelmallisuus. Kiinnitetään siis huomiota siihen, **miten** rahaa käytetään.
- **Ammatillinen tukihenkilö** rahankäytön suunnittelun opettelemisen avuksi, neuvominen budjetoinnissa.
- Kolmessa vastauksessa kerrottiin lastensuojelun jälkihuollon kautta saatavan **välitystilipalvelua**.
- **Maksusitoumukset** tai tarpeen mukaan yhdessä tarpeellisten asioiden ostaminen.

Itsenäistymisvarojen kerryttäminen ja maksatus

- Laki ei anna ohjeistuksia itsenäistymisvarojen kerryttämiseen käytännössä tai kerro vastuutahoja.
- N. 40% viittasi pelkästään lakiin kerryttämisen periaatteena (40/60)
- **Perinnän ajankohta:** Epäselvyys perinnän ajankohdassa avohuollon sijoituksissa. Kuvailtiin **perinnän päätöksen** tehtävän viivytyksettä, mutta ei ollut mainintaa tehdäänkö se viivytyksettä sijoituksesta vai huostaanottopäätöksen tekemisestä. Mainittiin 6kk avohuollon sijoituksen jälkeen.
- **Ohjeiden puutteet:** pienillä alueilla ei käytäntöjä ollut päässyt kehittymään, selkeät ohjeistukset lain soveltamiselle ilmoitti 2 tahoja. Yhdellä alueella perintäasiantuntija.
- Maksamisen tavoissa mainittiin **suunnitelmallisuus**, itsenäistymisvarojen maksun kerrottiin kohdistuvan nuoren tarpeeseen tai itsenäistymiseen liittyviin asioihin.
- Parilla alueella mainittiin **harkinnanvarainen summa**, joka nuorella on käytössään, mikäli itsenäistymisvaroja ei ole kertynyt.

Itsenäistymisvarojen käyttö

95 % neuvottelee nuoren kanssa ja sopii yksilöllisesti maksatuksesta.

Kuvituskuva Julia Varala

Muut nuorten etuudet ja varallisuus

Kuvituskuva Julia Varala

Eläkkeitä ja varallisuutta koskevia yhtenäisiä käytäntöjä ei näytä juuri olevan.

Toiveita ja ehdotuksia: Itsenäistymisvarojen ja taloudellisen tuen vakiosummat

- Toivottiin
  - yhtenevää erisuuruusille itsenäistymisvaroille.
  - lakia säätelemään sitä, mihin itsenäistymisvaroja voidaan käyttää.
  - rahallista minimimäärää tarkentamaan laissa määrättyjä taloudellisen tuen asioita.
  - yhtenevää summaa tai käytäntöä tilanteessa, jossa itsenäistymisvaroja ei nuorelle ole kerrytetty.

Toiveita ja ehdotuksia: Perinnät ja itsenäistymisvarojen kerryttäminen

- Toivottiin ja selkeä toimintatapa siihen, miten perinnät hoidetaan sijaishuollon aikana (n=2).
- Ehdotus: elatusapujen perimiseen tarvitaan edunvalvoja
- Kokemus: itsenäistymisvarojen kerryttämisen prosessi kokonaisuudessaan on liian hankala ja kestää 1-2 vuotta (n=1).
- Kokemus: elatussopimusten tai käräjäoikeuden päätöksen elatuksesta kestää liian kauan, jolloin rahaa jää lapselta saamatta (n=1).
- Ehdotus: elatusapujen takautuvaa perimistä 6 kuukauden taakse (n=1).

Toiveita ja ehdotuksia: Itsenäistymisvarat ja muu varallisuus suhteessa taloudelliseen tukeen

- 12 % toivoi selkeämpää linjaa nimenomaan sille, miten varallisuus tai itsenäistymisvarat vaikuttavat tuen ja esimerkiksi harrastustuen maksamiseen.
- Pohdittiin: voisiko helposti realisoitava huomattava varallisuus huomioida taloudellisessa tuessa
- Pohdittiin: mikä tuki tippuu ensin pois, jos varallisuutta aletaan ottaa huomioon / jos varallisuutta on paljon, voisiko ainakin osan osoittaa itsenäistymisvaroihin?

Yhtenäistä linjaa toivottiin

- 67 % alueista koki tarvetta kansallisiin yhteneviin linjauksiin koskien nuorelle kertyneen varallisuuden maksatusta
- Taloudellisen tuen rakentuminen on osin sirpaleinen.
- Tuet vaikuttavat toisiinsa, mikä vaikeuttaa hakemista ja talouden hallintaa elämäntilanteen muuttuessa.

Kuvituskuva Julia Varala

Katse tulevaan

- Yhdenvertaiset käytännöt hyvinvointialueiden sisälle ja niiden välille, ohjeistuksia alueellisiin käytäntöihin
- Nuoret tarvitsevat opastusta ja taloudenhallinnan tukea.
  - Nuorten taloudenhallinnan taitoja tulee vahvistaa ja itsenäiseen varojen käyttöön siirtyä **askelittain**
  - Resursointi tähän oletettavasti säästää pitkällä juoksulla!
- Käyttöön esim. itsenäistymisvaratilin säätely, vuokrien maksun varmistaminen suoramaksulla tarvittaessa /välitystilillä.
- Taloudenhallintaa tukeva aikuinen

YEE-hankkeessa edistämme tätä osaltamme taloudellisen tuen yhdenvertaisten käytäntöjen muodostumista!

Lähteet:

- Tanja Hirschovits-Gerz, Niina Weckroth & Tarja Heino (toim.) (2022). Ikkuna aikuistumiseen. Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista. THL:n raportti 002/2022. (painossa)
- THL: Lastensuojelun käsikirja, jälkihuolto. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto#asumisen%20ja%20toimeentulon%20turvaaminen>. Viitattu 8.12.2021.
- Lastensuojelulaki. 13.4.2007/417 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>
- Kotoutuminen.fi (2021) Kotoutumislain mukaista jälkihuoltoa saa 25-vuotiaaksi asti. Työ- ja elinkeinoministeriö. <https://kotoutuminen.fi/jalkihuolto-ja-kotoutumissuunnitelma>